

امام دوازدهم و شهسواری معنوی

دفتر هفتم «اسلام ایرانی»

چشم‌اندازهای معنوی و فلسفی

هفت گُربَن

ترجمه و تملیق

محمدخلیل طالبان‌پور

با همکاری

مهدی رشیدی مهرآبادی

انتشارات اندیشه ناب

۱۳۹۳

سرشناسه: گرین، هانری، ۱۹۰۳ - ۱۹۷۸م (Corbin, Henry).

عنوان و نام پدیدآور: امام دوازدهم و شهنشاهی معنوی، دفتر هفتم «اسلام ایرانی»، چشم‌اندازهای معنوی و فلسفی / هانری گرین: ترجمه و تعلیق: محمدخلیل طالبان‌پور، با همکاری مهدی رشیدی‌مهرآبادی؛ مرکز تحقیقات و توسعه اتکا.

مشخصات نشر: تهران: اندیشه ناب، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص.

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا شابک: ۶-۰۹-۶۱۰۴-۶۰۰-۹۷۸-۱۷۵۰۰۰ (ریال)

عنوان اصلی: "Le Douzième Imâm Et La Chevalerie Spirituelle"

یادداشت: واژه‌نامه. کتابنامه. نمایه.

یادداشت: ترجمه فارسی دو جلد اول «اسلام ایرانی»، توسط نشر سوفیا (هر دو جلد) و موسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران (جلد دوم) منتشر شده است. این دفتر (امام دوازدهم و شهنشاهی معنوی) در جلد چهارم قرار دارد.

نوع: محمدتاج حسن (۱۳۰)، امام دوازدهم، ۱۳۵۵ ق.

سناسه افزوده: طالبان‌پور، محمدخلیل، ۱۳۶۳، مترجم.

شناسه افزوده: رشیدی‌مهرآبادی، مهدی، ۱۳۵۸، مترجم.

سناسه افزوده: مرکز تحقیقات و توسعه

رده‌بندی: ۱۸۱ (۱۳۹۳)، رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۹، شماره کتاب‌شناسی ملی: ۳۴۵۲۶۶۱

نشانی انتشارات اندیشه ناب: تهران، میدان صلابت، خیابان فرصت شیرازی، بین خیابان جمال‌زاده و خیابان
والعصر، شماره ۹۶، واحد ۴، تلفن: ۶۹۰۷۷۴۷، ۶۹۰۷۷۴۶

نشانی سازمان اتکا: تهران، سیدخندان، خیابان شهر کابلی (دیسان سابق)، ساختمان ولی امر، طبقه هفتم، مرکز
تحقیقات و توسعه، تلفن: ۲۳۸۳۲۹۷۶.

هانری گرین

امام دوازدهم و شهنشاهی معنوی

ترجمه محمدخلیل طالبان‌پور

با همکاری مهدی رشیدی‌مهرآبادی

چاپ اول، بهار ۱۳۹۳، ۳۰۰۰ نسخه، ۱۷۵۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است

ISBN: 97 8-600-6104-09-6

شابک: ۶-۰۹-۶۱۰۴-۶۰۰-۹۷۸

www.andisheh-nab.ir

www.etkaec.ir

Printed in Tehran, Iran

این اثر ترجمه‌ای ست از:

1. Charles J. Adams, "Corbin, Henry," in *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones, 2nd edn. (Farmington Hills, MI: Thomson Gale, 2005), vol. 3, pp. 1984-5;

2. Daryush Shayegan, "Corbin, Henry," in *Encyclopædia Iranica*,
URL=

<<http://www.iranicaonline.org/articles/corbin-henry-b>>;

3. Henry Corbin, "Le Douzième Imâm Et La Chevalerie Spirituelle" in *En Islam iranien, Aspects Spirituels et Philosophiques* (Paris: Gallimard, 1972), vol. IV, pp. 301-460;

ترجمه عربی «امام دوازدهم»:

۳. هنری کوربان، «الإمام الثاني عشر»، شاهد روحية و فلسفية، للإسلام في إطار الإيراني.

الكتاب السابع، ترجمة و تحقيق و تقديم محمود الموسوي (بيروت: دارالهادي،

١٤٢٨ق/٢٠٠٧م).

چشمی که جمال تو ندیده ست، چه دیده ست
افسوس بر اینان که به غفلت گذرانند
«سعدی»

به مادرم،

و هم‌زبانیش؛

به پدرم،

و بخشنندگیش ...

م.خ. طالبان‌پور

www.ketab.ir

فهرست

۱	یادداشت مدیر عامل سازمان اتکا
۳	یادداشت مترجم
۹	کربن، هانری / چارلز ج. آدامز
۱۵	کربن، هانری / داریوش شایگان
	آغاز کتاب امام دوازدهم و شهسواری معنوی
	زندگانی امام دوازدهم
۳۵	۱. دستاورد مفهوم فلسفی تکامل عدد دوازده
۴۳	۲. از زمان تا امروز
۵۷	۳. اسم و نسب و غیبت او
	۲. در زمان غیبت
۷۷	۱. مسجد جامع آن
۸۷	۲. سفر به جزیره خضراء در دهای مدیترانه
۱۰۷	۳. جزایر پنج شهر
۱۱۵	۴. دیدار در صحرا یا جایگاه در ناکه آباد
	۳. شهسواری معنوی [جوانمردی]
۱۳۳	۱. از جزیره خضراء یوحنائیان به شعر امام گونه
۱۵۹	۲. میراث ابراهیمی و شهسواری معنوی (جوانمردی)
۱۸۷	۳. امام دوازدهم و عصر فارقلیط
۲۱۵	۴. راهنمای شخصی
۲۲۵	پی‌نویسها
	پایان کتاب امام دوازدهم و شهسواری معنوی
۲	مآخذ
۲۵۹	واژه‌نامه فرانسوی - عربی - فارسی
۲۶۶	نمایه

یادداشت مدیر عامل سازمان اتکا

زهی خجسته زمانی که یار باز آید

به کام غمزدگان غمگسار باز آید

حافظ

به نام خدا

این روزها، اسلوب حمله دشمنان دین مبین اسلام و هدف قرار دادن شالوده‌های اعتقادی آیین تشیع، و تشویش و ناآرامی پیرسشهای فراوان جوانان این آب و خاک پیرامون موضوعات فلسفی و فقهی، در حیطه آخرالزمان و ظهور منجی، نیاز روزافزون ما به پژوهشها و کاوشهای دینی را تصدیق می‌کنند. در این میان، «اسلام ایرانی» مستشرق شهیر، هانری گرن، همنشین و یار علاقه‌طلبی، مقامی رفیع و بنایی منیع دارد. آخرین کتابچه این اثر، تحت عنوان «امام دوازدهم و مشعلین» اطلاعاتی مفید و ماحصل تطبیق ادیان در این باره است. اثری که در آغاز به زندگانی دوازدهم و بعد، چنانکه باید و شاید، به مسائل غیبت و گرفتاریهای آخرالزمان، از دریچه‌های گوناگون می‌نگرد. بی‌گمان این اثر، پاسخی به کوتاه‌فکران تنگ‌نظر دین اسلام و فرهنگ‌سالاران و راهگشای بسیاری از تحقیقات تطبیقی دین‌پژوهانه خواهد بود.

مرکز تحقیقات و توسعه سازمان اتکا مفتخر است که برای نخستین بار، ترجمه‌ای ادبی از این رساله، به قلم شاعر و مترجم جوان، جناب آقای مهندس محمدخلیل پور، در این مرکز انجام یافته است، و به گونه‌ای وزین و شایسته، توسط نشر اندیشه در دو جلد، به طبع می‌رسد.

با عنایات حضرت ولی عصر (عج)، بی‌شک خوانش این کتاب، موجب تحکیم ستونهای ایمان و اعتقاد کارکنان این سازمان و دیگر مخاطبان اثر، علی‌الدوام، خواهد بود.

مدیر عامل سازمان اتکا

محمد مهدی کربلایی

یادداشت مترجم

سلا «ایرانی» را کرین در میان سالهای ۱۹۷۱ تا ۱۹۷۳ روانه بازار فرهنگ و ادب نمود و توسط انتشارات گالارد^۱ در پاریس منتشر شد. این چهار مجلد، حاوی هفت کتابچه هستند؛ کتابچه اول در این ترجمه، کتابچه هفتم در آخرین مجلد را به فارسی برگردانده‌ایم. پیرامون عنوان آن و بارگین هفت «ایرانی» در کنار «اسلام»، هرچه را که مورد نیاز است، هم خود کرین و هم در ترجمه فارسی دو مجلد نخست اثر ابراز داشته‌اند و دیگر نیاز به تکرار آن حرفها نیست.^۲

کرین خود در معرفی این اثر می‌نویسد:

«از مجموع هفت دفتر که در چهار مجلد گردآمده‌اند، دفتر اول (اولین مجلد) حاوی وجوه مبانی امامیه، یعنی شیعه، دوازده امامی است. در استخراج این مبانی به سرچشمه آنها، یعنی احادیث صادر شده از خود امامان استناد داشته‌ایم. و در عین حال بازتاب و بسط این احادیث را در نزد بزرگترین شارحان سخن در عصر صفوی نشان داده‌ایم. در این کتاب شاهد فصول مشترک میان هرمنوتیک و عقل (یعنی تاویل) به کار گرفته شده در تشیع و در مسیحیت و نیز مسائل مشترک در اندیشه مسیحی شیعی و مسیح‌شناسی خواهیم بود. دفتر دوم (دومین مجلد) تماماً به کار عظیم مسیح‌شناسی توسط سهروردی (قرن ششم هجری)، یعنی احیای یک حکمت نوری اختصاص دارد. باید همچنان پژوهشهای متعددی به بررسی تطبیقی و مقایسه آن با فلسفه نور قرون وسطایی

1. Gallimard

۲. رک به هائری کرین، اسلام ایرانی، چشم‌اندازهای معنوی و فلسفی، ج ۱، تحقیق و ترجمه: انشاءالله رحمتی، تهران، ۱۳۹۱ش، پیشگفتار مترجم، صص ۲۳، ۲۴، همان، ج ۲، ترجمه رضا کوهکن، تهران، ۱۳۹۰ش، صص ۲۶، ۲۷.

غرب (فلسفه روبرت گروسستست^۱) اختصاص يابد. تمام دفتر سوم (در سوّمين مجلد) كه به روزبهان بقلّى شيرازى اختصاص يافته است، به طرح مسائلى منتهى مى شود كه در حلقه «خاصان محبّت» گردآمده، پيرامون دانته و نيز ديگراني قبل از وي، مطرح بوده است. دفتر چهارم (در سوّمين مجلد) به معرفى تنى چند از برجسته ترين چهره هاى مابعدالطبيعه تشيع و تصوف (سيدحيدر آملّى و سمناني) اختصاص دارد. دفتر پنجم (در چهارمين مجلد) از باقى شناسانِ چند شخصيت شامخ به معرفى «مكتب اصفهان» مى پردازد. دفتر ششم (در چهارمين مجلد) معنای مكتب شيخيه را آشكار مى سازد. و سرانجام دفتر هفتم (در چهارمين مجلد) به طور كامل، به امام دوازدهم به مثابه قطب و نقطه مركز شور و اشتياق شيعى كه براندى قوت يا جوانمردى اوج مى گيرد، اختصاص مى يابد. در اينجا ما خودبه خود به مقابله بين اين سنت با سنتهاى شهنشواران (شواليه ها) در غرب و نيز با سنت يواخيميه و رامم يوناني^۲ روبرو مى شويم.

به جز متن اصلى، براساس شناسى مخاطبان با آفريننده اثر، دو مقاله هانرى كرين داييره المعارفهاى دين و ايرانيكا را نيز براساس برگردانده و در مقدمه كتاب قرار داديم. پيشين را چارلز ج. آدامز و پسين را داريس شادگان برگردانده است. داييره المعارف دين، از سوى انتشارات تامسون گيل (در فارمينگتون، ماساچوست، ايالت ميشيگان)، و داييره المعارف ايرانيكا توسط بخش ايران شناسى دانشگاه گلمبيا (در نيويورك)، كه هر دو در آمريكا هستند، منتشر مى شوند. نكته اينجا ست كه مقاله نخست بر پايه مشگري غربى، و مقاله دوم را انديشمندی ايراني، كه دانشجو و يار كرين است، نوشته اند.

اما شيوه ما در ترجمه اين كتابچه چنان بوده است كه هم متن عربى و هم متن عربى را پيش روى داشته ايم. ترجمه عربى كتاب، توسط نواف محمد المومني انجام گرفته، و در سال ۲۰۰۷ در انتشارات دار الهادي بيروت به طبع رسيده است. نيويورك است كه قرار بود عمّار موحد، چند صفحه اى را بيه كمك نگارنده بيايد، اما به علل مشكلات فراوان

۱. (Robert Grosseteste) (۱۲۵۳-۱۱۷۵م): اسقف و دانشمند انگليسى، كه به مسيحيت اروپا، ترجمه هاى لاتينى

متون فلسفى و علمى يونانى و عربى را ارائه نمود؛ او رساله اى کوتاه درباره متافيزيك نور دارد.

۲. همان، ج ۲، ص ۵۶.

او، چنین نشد. هرچند که ما از اوراق به دست داده وی، از ص ۱۵۹ تا ص ۱۶۵ بهره بُردیم. اکنون، یادآوری نکاتی را لازم می‌دانیم؛

(۱) با این کتاب، نخستین بار سه سال پیش مواجه شدم، چند صفحه‌ای را هم برای یکی از نشریات، به مناسبت میلاد امام عصر ترجمه کردم. اما ترجمه کُلی آن را به روزگار پختگی واگذار نمودم، چرا که این مایه را در خود نمی‌دیدم. اما گاهی که ماجرای انجام پژوهش، استفاده از مزایای کسر خدمت پیش آمد، و از آنجا که مرکز تحقیقات و توسعه اتکا، از قبل مرا، به علت نامربوط بودن موضوع به اهداف این مرکز، نپذیرفت^۱، هیچ کتابی را نیز از «امام دوازدهم» هانری کربن به خاطر نیاوردم، والحمدلله، با استقبالی که سزاوار است مواجه شد. هر روی، سرم بلند است که وامدار این خانواده‌ام و آن هم پژوهشی از قلم مستشرق کربن، هانری کربن فرانسوی؛

(۲) خواننده گرامی باید بداند که کتابی ازین دست، دایره مخاطبانش، از اقلشار گونه گون جامعه هستند، از استاد دانشگاه حوزه گرفته تا مردم ساده دل کوچه و بازار که با اصطلاحات و موضوعات فلسفی، اسلامی و عرفانی آشنا نیستند. از یک سو رضایت آنان، و از دیگر سو، طیب خاطر ایشان، کار این ترجمه را دشوار می‌ساخت. آن هم ترجمه‌ای که باید در مدت کوتاه سه ماه انجام می‌یافت، آن هم سه ماهی که سی روز رمضان را در برداشت، آن هم روزهایی که از صبح تا ساعت پنج بعد از ظهر را باید در فضایی شبه‌نظامی به انجام وظیفه اجباری می‌پرداختم؛

(۳) در نگارش تعلیقات این اثر، نخستین نکته‌ای که مد نظر دست مخاطبان عامی کتاب بودند، و برای آشنایی ایشان، هر آن قدر که می‌توانستیم و زمان اجازه می‌داد، مطالب را ساده بیان کردیم. در برگزاری این روش، شیوه آموزش اصغر دادبه را مد نظر می‌گرفتیم. ایشان در کلاس سیر آراء و عقاید اسلامی، که در دوره کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی انجام می‌شود، با دقت نظر و توانایی فراوان علمی خود، به آسانی هر چه تمام، مطالب

۱. این اثر ترجمه کتاب «آشنایی با هرمنوتیک ادبی» از پیتر ساندسی ست، که به زودی و پس از اتمام سربازی نگارنده، منتشر خواهد شد، شناسنامه این کتاب:

Peter Szondi, *Introduction to Literary Hermeneutics*, tr. Martha Woodmansee London, 1995.

پيچيدهٔ كلامى و فلسفى را به دانش‌پژوهان مى‌آموزند؛ ما نيز تلاش نموديم چنين روشى را در اين تعليقات پياده نماييم. براى مخاطبان تخصصى نيز سعى كرديم از معرفى منابعى كه كمتر در جامعهٔ علمى ايران مطرح مى‌شوند، بهره گيريم. توسل به اشعار بزرگان ادبيات پارسي نيز، دست‌آويز ديگر ما بود. و همچنين يادداشتهاى مترجم عرب، كه با علامت «ن»؛ (نواف محمود الموسوى) آنها را مشخص ساختيم، به كمك نگارنده آمدند.

۴/ در انتخاب واژگان و اصطلاحات، نخست به آثار ديگر مترجم كربين نظر داشتيم، لازم به توضيح است كه سيدضياءالدين دهشيرى در پايان «ارض ملكوت»، «الله مبشرى» در انتهاي «تاريخ فلسفه اسلامى» و انشاءالله رحمتى در پايان «اسلام ايرانى»، جلد اول و هفتم اختصارى را به دست داده‌اند. اينكه بسيارى از آثار كربين به فارسى ترجمه شده‌اند، كربين را در ترجمه آسانتر پيش مى‌برد. در زير، شناسنامهٔ آثارى كه فراوان در انتخاب واژگان و اصطلاحات به ما يارى رسانده‌اند، قابل مشاهده است:

- هانرى كربين، «ارض ملكوت»، كالبه انسان در روز رستاخيز، از ايران مزدابى تا ايران شيعى، ترجمهٔ سيدضياءالدين دهشيرى، تهران، ۱۳۸۷ش،
- همو، تاريخ فلسفه اسلامى، از غلامى در گذشت ابن رشد، با همكارى سيدحسين نصر و عثمان يحيى، ترجمهٔ سيدضياءالدين دهشيرى، تهران، ۱۳۸۹ش،
- همو، فلسفه ايرانى و فلسفه تطبيقى، ترجمهٔ سيدضياءالدين دهشيرى، تهران، ۱۳۶۹ش،
- همو، مجموعه مقالات هانرى كربين، گردآورى و تدوين: محمدامين شاهجويى، تهران، ۱۳۸۴ش،
- داريوش شايدگان، «سير و سلوك كربين: از هايدگر تا هابermas»، بخش اول، در ايران‌نامه، بهار ۱۳۶۸، شماره ۲۷، صص ۹۲-۴۶۱،
- همو، همان، بخش دوم، در ايران‌نامه، تابستان ۱۳۶۸، شماره ۲۸، صص ۶۱۷-۵۸۴،
- همو، «هانرى كربين: زائرى از غرب»، در بخارا، سال چهاردهم، شماره ۸۲، مرداد-شهريور ۱۳۹۰، صص ۹۵-۱۸۹،

- شهرام پازوكى (گردآورى و تدوين)، يادى از هانرى كربين، تهران، ۱۳۸۲ش،
- دو مجلد نخست اسلام ايرانى نيز به فارسى ترجمه شده‌اند كه در پى‌نوشتهاى همين يادداشت معرفى شدند. اما در ترجمه‌اى كه به انجام رسانديم، شمارهٔ صفحهٔ متن اصلى

فرانسوی (سمت چپ) و متن مترجم عربی نواف محمود الموسوی (سمت راست)، در کنار سطور آمده‌اند، و مخاطبانی که قصد مراجعه به هر یک را داشته باشند، به آسانی، این کار ممکن است. گاه‌گاه به کاستیها و کج‌فهمیهای ترجمه عربی نیز اشاره کرده‌ایم، هرچند که نقد آن، مقاله جداگانه‌ای را می‌طلبد که در حوصله تعلیقات این اثر نمی‌گنجد.

همچنین یادآوری می‌شود که واژگان یا جمله‌هایی که در {} آمده‌اند، اضافات مترجم، ای خوانندگان عمومی کتاب است، باشد که به خوانش متن کمک کنند. ر. ب. از همه کسانی که مرا در ترجمه این کتاب یاری کردند، سپاس گزارم، به‌خصوص مهدی رشیدی مهرآبادی، که از آغاز مرا در انجام این مهم، یاریها داد؛ رضا رضاپور که تلخیصیها را گاه صفحه‌بندی، صورت‌بندی، صوریانه تحمل نمود؛ و محمدعلی تاجیک که زحمت طراحی را بر عهده گرفت.

و سپاس، از آن یزدان بلندپایه است
آیا ماه یک هزار و سیصد و نود و دو خورشیدی
محمدخلیل طالبان‌پور